

Н. А. Плахотна

КУЛЬТОВЕ БУДІВНИЦТВО І РОЗВИТОК ЦЕРКОВНОЇ АРХИТЕКТУРИ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

В наш час вже ні для кого не є таємницею, що в результаті боротьби атеїзма і релігії було зруйновано і назавжди втрачено більшість храмів, соборів, монастирів і культових будинків не тільки на Півдні України, але і по всій її території, знищено духовенство як суспільний інститут, загублено ландшафт і історичний образ нашого краю, втрачені спеціалісти по церковній архітектурі і мистецтву.

Відродження церкви і духовності в Україні проходить шляхом оновлення колись освячених місць і забудов, поверненням храмів віруючим, що збереглися як об'єкти архітектури, а також їх відбудовою і новим будівництвом.

Тільки за минулий рік в Одеській області було почато будівництво понад десяти православних храмів, а також п'яти будинків культового призначення, що знаходились в стадії реставрації, і ще понад восьми храмів, що будуються другими конфесіями.

Греба зазначити, що в Одесі і в її передмісті культове будівництво ведеться без визначеної проектної програми на проектування і розташування об'єктів духовного призначення.

Однією із основних причин, що впливають на зростання нового будівництва церков і відбудови храмів, є роздробленість Українського Православ'я.

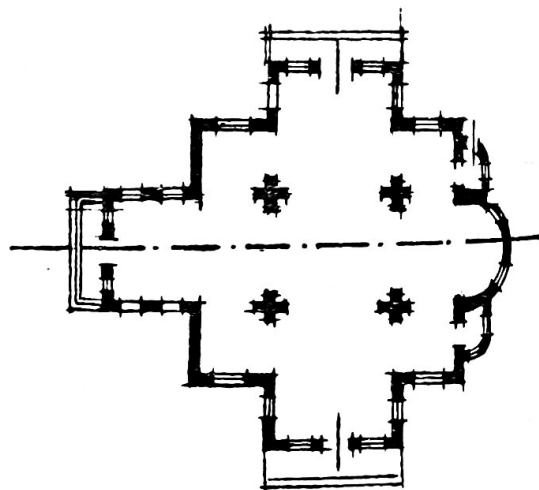
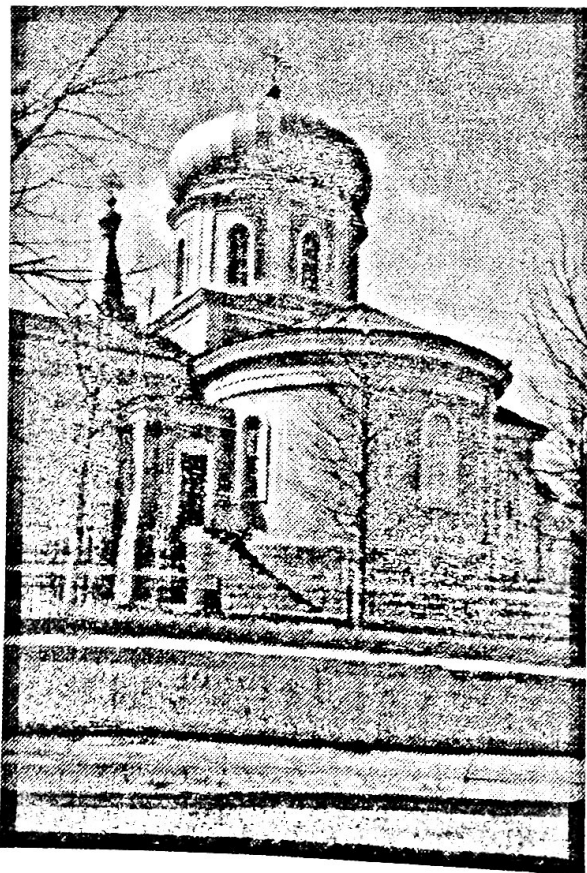
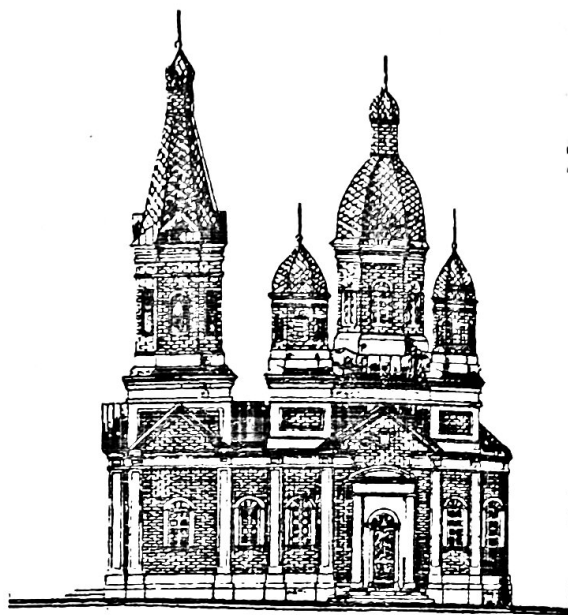
Друга і найбільш вагома проблема — це обмеженість знань про історичне коріння минулого, втрата майже всіх проектних матеріалів і вимог щодо будівництва культових споруд і ансамблів.

Відсутність підготовки спеціалістів з цього питання за останні роки в південному регіоні призвела до майже повного зникнення кваліфікованих архітекторів і будівельників, митців і дизайнерів із оформлення екстер'єрів і інтер'єрів храмів, що змушує запрошувати спеціалістів з других регіонів України, а зокрема з західної її частини, тому що там більше досвіду і практики щодо цього питання.

Вивчення і аналіз проектів нових духовних центрів Одеської області дозволив виявити, що історичні матеріали, що об'єднують воєдино цілісну церковну архітектуру минулого і роздроблену, поки що невиразну, теперешню архітектуру, втрачені.

В значно кращому стані знаходиться реставрація культових будинків і споруд, тому що, хоч і дуже мало, але в минулі десятиліття проводились реставраційні і відновлювальні роботи основних пам'яток церковної архітектури за державні кошти.

Поспішність, з якою в наш час будуються нові храми, не відповідає вдумливій і ретельній обробці проектів, пошуку спеціалістів-будівельників; відсутність ринку, а з ним — і конкуренції в галузі будівництва призводять до низької якості будівельно-монтажних і оздоблювальних робіт. Головним, якщо не вирішальним моментом, також є довготривала інфляція, зубожіння населення, а, як ми знаємо,

св. Покровська церква, 1998 р.,
с. Красноселка Одеської області,
арх. Ю. Д. Барзашвілі,
арх. Н. А. Плахотна

церква Казанської Богородиці, 1989 р.,
у м. Татарбунари Одеської області,
арх. К. К. Матвієнко

в більшості випадків віруючі — це головний інвестор будівництва храмів, особливо в селі.

Тому, як і всюди по Україні, до проектування храмів в південному регіоні, запрошуються місцеві, “недорогі”, архітектори, а якщо вони ще і належать до церковних громад, то в цілому їх робота має благодійний характер, це означає, що результат буває не завжди позитивний. Нерідко при будівництві невеликих храмів, значною мірою в селі, обходяться взагалі без архітектора, надіючись на досвід місцевих будівельників. Зрозуміло, що, за взірць береться стара церква в своєму чи сусідньому селі і будується з цегли або залізобетону без врахування технологічних характеристик застосованого раніше матеріалу (поширеного в Одеській області каменю-ракушняка). Так, ми бачимо, що більшість нових церков, що будуються, — це повтори, а також і невдалі копії існуючих храмів. Нічого нового, відмінного в собі вони не привносять і не є бездоганними в архітектурному вирішенні.

Основними вимогами, поставленими перед архітекторами південного регіону, є розробки принципів положень і рекомендацій по проектуванню культових православних споруд, створення нормативно-правової документації, визначення прогресивних тенденцій розвитку функціональної структури об'єктів культу різних типів і розробка пропозицій по типології православних культових споруд і їх структурних елементів.

Для отримання достовірних норм по проектуванню і рекомендацій використовуються вже сформовані науково-теоретичні методи дослідження: порівняльний аналіз багаторічного вітчизняного проектування, будівництва і експлуатації культових споруд, аналіз проектних рішень і існуючих проектів контурних досліджень, опитування священнослужителів і мирян, графічний аналіз і моделювання структури розташування православних культових об'єктів в Одеській області, експериментальне і реальне проектування з співвідношенням результатів архітектурно-конструктивних систем, оцінку умов комфортності і умов експлуатації об'єктів.

При проектуванні культових будинків і споруд, не тільки православних конфесій, але й інших віросповідань, необхідно особливо враховувати архітектурно-планувальні моделі і організаційно-функціональні програми, типологію культових споруд в залежності від містобудівельних, функціонально-технічних і архітектурних рішень, всі вимоги канону християнської православної церкви і традицій культурно-історичних цінностей, взаємовплив культового ансамблю і виділення гармонійної взаємодії зовнішнього і внутрішнього простору з природним і антропогенним ландшафтом.

В наш час найбільш основною тенденцією в роботі архітекторів і спеціалістів з церковної архітектури південного регіону є повернення храмам і культовим спорудам характерного їм, відповідного місця в містах і селах нашого краю, відтворення природнього оточення об'єктів культового будівництва, збереження культурного і духовного спадку Півдня України.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Огієнко І. І.* Українська церква. — К., 1993.
2. *Асєєв Ю. С.* Джерела. Мистецтво Київської Русі. — К.: Мистецтво, 1980.